

Nərminə Abbasova

Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti, dosent
mi.narmina@mail.ru

Səbinə Sadıqova

Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti, i.ü.f.d.
sabina-w@mail.ru

MÜSTƏQİLLİK DÖVRÜNDƏ AZƏRBAYCAN SƏNAYESİNİN İNKİŞAFI

Məqalədə müstəqillik əldə olunduqdan sonra sənayenin inkişaf istiqamətləri araşdırılmışdır. Sənaye məhsulunun istehsal həcmnin dinamikasına təsir edən amillər təhlil olunaraq, istifadə olunmamış ehtiyatlar aşkar olunmuşdur. Sənayenin strukturu, onun dəyişmə tendensiyası, sənaye parkları və məhəllələrinin qeyri-neft sənayesinin inkişafında əhəmiyyəti müəyyən edilmişdir. Sənaye sektoru üzrə əsas kapitalla yönəldilən vəsaitlərin istehsalın yeniləşdirilməsi, yeni obyektlərin yaradılması və məhsulların rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsinə təsiri araşdırılmış, idxal payının azaldılması və ixracın artırılması istiqamətləri tövsiyə olunmuşdur.

Məqsəd – Azərbaycanda sənayenin mövcud vəziyyətinin təhlili və onun inkişafının təmin olunması üçün ehtiyat mənbələrinin müəyyən edilməsindən ibarətdir.

Metodologiya – tədqiqat işində statistikanın müqayisəli təhlil, məntiqi yanaşma üsullarından istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın nəticələri – göstərilmişdir ki, iqtisadi inkişafa nail olmağın mühüm ehtiyat mənbəyi sənayeni strukturunun təkmilləşdirilməsi, sənaye parkları və məhəllələrinin genişləndirilməsi, innovasiyaların tətbiqi və bununla da istehsala səmərəliliyinin artırılmasından ibarətdir.

Açar sözlər: *sənaye, mədənçixarma və emal sənayesi, sənaye parkları və məhəllələri, əsas kapital*

Giriş

Ölkə iqtisadiyyatında sənaye sahəsi aparıcı rola malikdir. İqtisadiyyatın digər fəaliyyət sahələrinin dinamik və davamlı inkişafı ondan çox asılıdır. Dövlət müstəqilliyinin (1991) əldə edilməsindən sonra qısa bir dövr ərzində ölkəmiz sosial-iqtisadi nailiyyətlər qazanmışdır. Ölkə iqtisadiyyatının inkişafı mövcud təbii – iqtisadi, texniki – istehsal və elmi-texniki potensialın təsərrüfat dövryyəsinə aktiv cəlb edilməsi ilə bazar münasibətlərinin formalaşmasına imkan vermişdir. İqtisadi ədəbiyyatlarda göstərilir ki, bazar istehsalının ilkin mərhələsi (1992-1995 illər) sürətli transformasiya enmələri, mövcud təsərrüfat əlaqələrinin qırılması, respublika ərazisində qeyri-sabitliyin mövcud olması, maliyyə çatışmazlığı, Dağlıq Qarabağ ətrafında ərazi münaqişəsi ilə xarakterizə olunur. Bu amillərin təsiri ilə ölkənin Ümumi Daxili Məhsulunun (ÜDM-in) illik artım tempi 19,3% azalmış. Yekun iqtisadi azalma isə təxminən 58%-ə çatmışdır. Ölkə iqtisadiyyatının aparıcı sahəsi olan sənayedə məhsulun ümumi həcmi 24% azalmışdır. Ən yüksək enmə emal sənayesində, xüsusilə onun maşınqayırma sahəsində olmuşdur [1].

1994-cü ildə “Əsrin müqaviləsinin bağlanması ilə Ümumi Milli Lider Heydər Əliyevin yeni neft strategiyası Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafında 1995-ci ildən dirçəliş dövrümüzü yaşatmağa başlamışdır. Ölkədə siyasi vəziyyətin sabitləşdirilməsi bazar islahatlarının aparılmasına, makroiqtisadi göstəricilərin artımına (1996-1999 illər) imkan yaratmışdır. Sonrakı illərdə sənaye istehsalının xüsusi ilə mədənçixarma sahəsinin

sürətli və dinamik inkişafı, yenidən qurulması və təzələnməsi, yeni texnologiyaların mənimsənilməsi məsələlərinin həllində mühüm nailiyyətlər əldə edilmişdir

Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatları göstərir ki, 2005-ci ildən başlayaraq sənayenin ümumi iqtisadi göstəriciləri yüksəlməyə başlamışdır (cədvəl 1).

Cədvəl 1

Sənayenin ümumi göstəriciləri

Göstəricilər	Ölçü vahidi	İllər					
		2005	2010	2015	2018	2019	2020
Məhsulun həcmi (cari qiymətlərlə)	Mln manat	9308,8	27978,3	26369,4	47677,0	46999,0	37269,0
Fəaliyyət göstərən müəssisələrin sayı	ədəd	2612	2650	2583	2837	3169	3389
Əlavə dəyər (cari qiymətlərlə)	Mln manat	6190	21942	17912	35665,1	33885,9	24400,6
Əlavə dəyərin ÜDM-də payı	Faizlə	49,4	51,7	32,9	44,5	41,4	39,7
Əsas kapitala vəsaitlər	Mln manat	4176,1	4276,2	8499,9	8497,2	92590,0	9065,3
İnvestisiyalın ölkə iqtisadiyyatında payı	Faizlə	72,4	43,2	53,3	49,3	49,9	52,6

Cədvəldən görünür ki, 2005-2020 illərdə Azərbaycan sənayesində məhsulun dəyəri 9308,8mln manatdan 37269,9 mln manatadək və ya 40 dəfə artmışdır. Bu əsasən həmin dövrdə məhsulun həcmnin mədənçıxarma sənayesində 4,0 dəfə və emal sənayesində 3,9 dəfə artması hesabına baş vermişdir. Lakin 2019-cu ildə neft hasilatının fiziki həcmnin 3,0 mln ton aşağı düşməsi səbəbindən 3 ümumi sənaye məhsulu həcmi 9729,3 mln manat ixtisar olunmuşdur. Eyni zamanda 2005-2020 illərdə ölkə iqtisadiyyatı ÜDM-də sənayenin əlavə dəyərinin payı 49,4% -dən 33,7%-dək azalmışdır. 2019-cu ilə nisbətən 2020-ci ildə sənayenin ÜDM-də payının 41,4%-dən 33,7%-ə enməsi neft hasilatının aşağı düşməsi səbəb olmuşdur.

İqtisadi fəaliyyət növləri üzrə sənaye istehsalının strukturunda dəyişikliklər baş vermişdir. Bunu 2 sayılı cədvəlin məlumatları daha aydın əks etdirir.

Cədvəl 2

Sənayenin istehsal strukturu

Göstəricilər	İllər					
	2005	2010	2015	2018	2019	2020
Sənaye üzrə, cəmi o cümlədən:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mədənçıxarma sənayesi	67,4	78,9	62,1	73,3	69,9	61,3
Emal sənayesi	25,9	15,9	29,9	21,9	25,1	31,8
Elektrik enerjisi qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı	5,7	4,6	7,1	4,1	4,3	6,0
Su təchizatı, tullantıların	1,0	0,6	0,9	0,7	0,7	0,9

Cədvəlin məlumatlarından görünür ki, 2005-2020-ci illərdə ölkənin sənaye məhsullarının ümumi dəyərində mədənçıxarma sənayesinin payı 67,4%-dən 61,3%-ə

düşmüş, emal sənayesinin isə 27,6%-də 31,8%-dək artmışdır [1].

Təhlil aparılan dövrdə mədənçıxarma sənayesində neft və təbii qaz hasilatının payı 94,7% -dən 84,7% - dək azalmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, mədənçıxarma sənayesinin məhsul istehsalı və ölkənin ixracdan gəlirlərinin başlıca mənbəyini neft və təbii qaz təşkil edir. Bu baxımdan Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (SOCAR) və 7 ölkənin 12 ən böyük neft kompaniyaları ilə məhsulun pay bölgüsü əsasında “Azəri-Çıraq-Günəşli” yatağının işləməsinə bağlanmış “Əsrin müqaviləsi” mühüm əhəmiyyətə malikdir. Sonralar isə 21 dünya ölkələrindən 43 neft kompaniyaları ilə 27-dən çox müqavilə imzalanmışdır.

Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatlarına əsasən 2005-2010-cu illərdə neft hasilatının fiziki həcmi 22,2-dən 50,8 mln tonadək artmış, əmtəəlik qaz hasilatı isə 2005-2020 illərdə 5,7-dən 26.5 mlrd kub metrədək artmışdır. Bu isə ÜDM-in artım tempinə mənfi təsir etmişdir. Neftin ixracı 1997-ci ilin axırında Bakı-Novorossiysk boru kəməri, 1999-cu ildə isə tikilib istifadəyə verilmiş. Bakı-Supsa neft kəməri ilə həyata keçirilmişdir.

Ölkənin neft və qaz ixracının təşkili və şaxələndirilməsi məqsədilə “Bakı-Tiblisi-Ceyhan” (2006) neft kəməri, “Bakı-Tiblisi-Ərzurum” (2007) və “Cənub Qaz Dəhlizi (TANAP – 2018, TAP-2020)” qaz kəmərləri tikilib istifadəyə verilmişdir [2].

2017-ci il 14 sentyabrda “Azəri-Çıraq” və Günəşli yatağının dərinşulu hissəsinin birgə işlənilməsi üzrə müqavilə 2049 lədək uzadılaraq SOCAR payı 11 fazidən 25%-ə yüksəldilmişdir. 2018-ci ildə Türkiyənin İzmir şəhərində istehsal gücü 100 mln on olan “Star” neftemalı zavodu istifadəyə verilmişdir [2].

Emal sənayesində qida məsullarının payı 2,4%-dən (2005) 10,4%-dək (2020) yüksəlmiş, uyğun olaraq neft məhsulları istehsalının xüsusi çəkisi 9,9%-dən 7,3%-dək, kimya sənaye məhsulları 2,4%-dən 1,8%-dək. metallurgiya sənaye məhsulları is 2,0%-dən, 1,4%-dək azalmışdır.

Müstəqilliyin əldə edilməsi dövrünün əvvəllərində keçmiş sovet ittifaqının dağılması nəticəsində Azərbaycan neft avadanlıqlarının geniş istehlak rayonlarını (Rusiya, Ukrayna, Türkmənistan, Qazaxıstan və i.a), maşınqayırma istehsalçıları isə metal, kompleksləşdirici məmulatlar, yarımfabrikatlar, ehtiyat hissələri tədarükçülərini itirmişlər. Ona görə də həmin məhsullar respublika tələbatını ödəyən çox kiçik həcmdə istehsal olunur. 2020-ci ildə 2005-ci ilə nisbətən fontan armaturlarının istehsalı 80,2% ştanqlı quyu nasosları isə 60,7% azalmışdır. Yalnız mancanaq dəzgahları istehsalı 36,4% artmışdır. Qeyd etməliyik ki, 2004-cü ildən başlayaraq neft-qazın ixracından əldə olunan gəlirin bir hissəsi sənaye regionlarda sənaye strukturunun təkmilləşdirilməsi məqsədilə dövlət proqramları tərtib edilmiş, yeni istehsalların yaradılması üçün çox saylı layihələr icra edilmişdir. Respublika Prezidentinin 23 aprel 2013-cü il Sərəncamı ilə səhmləri dövlətə məxsus olan “Azərbaycan Polad istehsalı kompleksi” Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti yaradılmışdır. Sərəncamda dəmir filizinin hasilatından polad istehsalına qədər bütün mərhələləri əhatə edən layihələndirmə, tikinti və idarə olunma, bu sahədə yeni texnologiyaların tətbiqi, maddi-texniki bazarının müasirləşdirilməsi işlərinin yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Qyd etmək lazımdır ki, 2005-2020 illərdə sənaye sahəsi üzrə ÜDM-də qeyri-dövlət bölməsinin payı 84,5%-dən 85,6%-dək yüksəlmişdir. Həyata keçirilmiş işlərin davam olaraq Prezidentin 10 yanvar 2014-cü il sərəncamı ilə 2014-cü il “Sənaye ili” elan olunmuş, sənayenin inkişafı sahəsində bir sıra tədbirlər icra edilmişdir. Formalaşdırılmış dayanıqlı maliyyə resursları vasitəsilə qeyri-neft sənayesi hesabına ümumi sənaye məhsulu iki dəfəyədək artmışdır.

Sumqayıt texnologiyalar parkının, Aluminium və Polad istehsal komplekslərinin yaradılması, Bakıda Gəmiqayırma zavodunun fəaliyyətə başlaması və digərləri qeyri-neft sənayesinin növbəti mərhələdə daha dərin şaxələndirilməsi üçün geniş imkanlar

yaratmışdır.

26 dekabr 2014-cü ildə təsdiq olunmuş “Azərbaycan Respublikasında sənayenin inkişafına dair 2015-2020 illər üçün Dövlət Proqramı” bu sahədə mühüm əhəmiyyətə malik olmuşdur. Bu proqramda mühüm vəzifə kimi sənaye parkları və məhəllələrinin təşkili və yaradılması nəzərdə tutulmuş və reallaşdırılmışdır. Ölkədə sənaye parklarının yaradılması iqtisadiyyatın tarazlı və innovasiya səmərəli inkişafını nəzərdə tutan dövlət siyasətinin reallaşmasına şərait yaradır. 2011-2016-cı illərdə Prezidentin fərmanı ilə Sumqayıt Kimya, Balaxanı, Qaradə, Mığəçevir və Piralahı Sənaye Parkları yaradılmışdır. Eyni zamanda kiçik və orta sahibkarlığa dəstək, qeyri-neft sektorunun sənaye istehsalının genişləndirilməsi, inkişafı və regionların inkişafına yardım məqsədilə Neftçala, Hacıqabul, Masallı və Sabirabad sənaye məhəllələri təşkil olunmuşdur.

Xüsusi sənaye zonalarının (parklar və məhəllələr) məqsədi rəqabətqabiliyyətli istehsalın inkişafına əlverişli şəraitin yaradılması, innovasiya və yüksək texnologiyalar əsasında dayanıqlı, ixrac yönümlü məhsulların istehsalının təmin edilməsidir. Sənaye parkları bir ərazidə yerləşir, ümumi xammal bazasında qarşılıqlı tamamlanan məhsul istehsal edir, iqtisadi faydası isə nəqliyyat xərclərinin əhəmiyyətli ixtisarı ilə bağlıdır.

Mövcud sənaye parklarının ixtisaslaşması cədvəl 3-də verilmişdir.

Cədvəl 3

Sənaye parklarının ixtisaslaşması istiqamətləri [3]

№	Sənaye parklarının adları	İxtisaslaşma istiqaməti
1.	Sumqayıt Kimya sənaye parkı	Kimya, metalurgiya və maşınqayırma məhsulları, informasiya-kommunikasiya texnologiyalar və digərləri.
2.	Mığəçevir sənaye parkı	Toxuculuq sənayesinin müxtəlif növü məhəllələri
3.	Qaradə sənaye parkı	İri, orta və aşağı və aşağı tonlu gəmilər və avadanlıqların istehsalı və təmiri
4.	Pirallahı sənaye parkı	Müxtəlif növ əzaçılıq dərmanlara, tibbi avadanlıq və cihazlar istehsalı
5.	Balaxanı sənaye parkı	Rəqabətqabiliyyətli məhsul istehsalı və xidmət göstərilməsi məqsədilə tullantıların emalı, yaşıl biznesin inkişafına kömək

İqtisadiyyat Nazirliyinin məlumatlarına görə 2020-ci ildə sənaye zonalarında (parklar və məhəllələr) istehsal həcmi 1,3 mlrd manat olmuş və buraxılan məhsulun 55%-i ixrac olunmuşdur. Sənaye parklarında rezident statuslu 50 müəssisədən 35-i fəaliyyət göstərmiş, 2020-ci ildə 6 mlrd manatdan çox investisiya yatırılmış və 9 mindən çox yeni iş yerləri yaradılmışdır. Sənaye məhəllələrində iştirakçı statuslu 30 müəssisədən 17-i fəaliyyət göstərmiş, 73 mln manat investisiyalaşdırma aparılmış və 280 iş yeri yaradılmışdır [3].

Son illərdə qeyri-neft sənayesini formalaşdıran maşınqayırma, avadanlıq və tikinti materialları sferalarında rəqabətqabiliyyətli yeni müəssisələr yaradılmışdır. Onlara Gəncə traktor və kənd təsərrüfatı texnikası, Naxçıvan avtomobil, Mığəçevir elektron avadanlıqları, Sumqayıt günəş panelləri, Qaradə metal konstruksiya, Hacıqabul keramik plitələr və digər istehsal müəssisələrini misal göstərmək olar. Qeyri-neft sənayesinin inkişafı məqsədilə təsərrüfat dövryyəsinə ölkənin təbii və iqtisadi resursları cəlb edilməli və onlardan istifadənin səmərəliliyi yüksəldilməlidir. Sənaye parkları və məhəllələrinin fəaliyyətinin yaxşı əlaqələndirmək, investisiyaları cəlb etmək məqsədilə 22 yanvar 2021-ci il Prezident Fərmanı ilə İqtisadiyyat Nazirliyinin tərkibində Sumqayıt Kimya Sənaye Parkının bazasında “İqtisadi Zonaların İnkişafı Agentliyi” yaradılmışdır.

Sənaye sahələrində məhsul buraxılışı, onun rəqabətqabiliyyəti əsas fondların istehsala yararlığı səviyyəsindən çox asılıdır. Yararlıq səviyyəsinə əsas fondların aşınma əmsalı təsir göstərir. Aşınmanın intensivliyi sahənin xüsusiyyətlərindən, əsas fondların növlərindən, hazırlanma keyfiyyəti, istismarın xarakteri və şəraitindən, xidmətin vəziyyət və digər amillərdən asılıdır.

Sənayenin sektorları üzrə aşınma əmsalı geniş intervalda dəyişir. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatlarına görə onun ən yüksək həddi emal sektorunda mövcuddur.

Məhz sənayedə yeni istehsalların yaradılması və mövcud müəssisələrin yenidən qurulması məqsədilə əsas kapitalla vəsaitlər yönəldilir. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatlarına əsasən ölkənin iqtisadi fəaliyyət sahələrində əsas kapitalla 2020-ci ildə 17226,1 mln manat vəsait yönəldilmiş, onun 51,2%-i sənaye sahəsinin payına düşür. 2020-ci ildə 2005-ci ilə nisbətən sənayedə əsas kapitalla yönəldilmiş daxili vəsaitlər 6,3 dəfə, xarici investisiyalar isə 1,1 dəfə artmışdır.

Bazar münasibətlərin keçid dövrünün ilk illərində sənayedə əsas kapitalla yönəldilən vəsaitlərdə xarici investisiyalar 80,2% (2005 il) təşkil etmişdir. Ölkənin investisiya siyasətində qeyri-neft sektoruna üstünlük verilməsi ilə əlaqədar olaraq onun xüsusi çəkisi 2007-ci ildə 42,4% səviyyəsinə enmişdir. 2005-2020-ci illərdə sənayedə əsas kapitalla vəsaitlər 4176,1 mln manadan 9065,3 mln manatadək və ya 2,2 dəfə artmışdır (cədvəl 1).

Həmin dövr ərzində sənayenin sahələri üzrə əsas kapitalla yönəldilən vəsaitlərin strukturunun dəyişməsi cədvəl 4-də verilmişdir [1].

Cədvəl 4

Sənayenin sahələri üzrə əsas kapitalla yönəldilən vəsaitlərin strukturu [1]

Sənaye sahələri	2005 il		2020 il	
	Mln manat	%-lə	Mln manat	%-lə
Bütün sənaye o cümlədən:	4176,1	100,0	9065,3	100,0
Mədənçıxarma sənayesi	3730,6	89,3	5613,8	61,9
Emal sənayesi	115,6	2,8	2610,5	28,8
Elektrik enerjisi qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı	299,8	7,2	486,6	5,4
İnvestisiyalın ölkə iqtisadiyyatında payı	29,9	0,7	354,4	3,9

4 sayılı cədvəlin məlumatları göstərir ki, 2020-ci ildə sənayedə ən çox əsas kapitalla vəsait mədənçıxarma (61,9%) və emal (28,8%) sahələrinə yönəldilmişdir. Lakin sənayedə mədənçıxarmaya yönəldilmiş vəsaitlərin payı 89,3% dən (2005 il) 61,9%-dək (2020) azalmışdır. Bu əsasən investisiya siyasətində qeyri-neft sektoruna üstünlük verilməsi ilə əlaqədardır.

Aparılmış araşdırmalar göstərir ki, emal sənayesi müəssisələrində əsas fondların aşınma dərəcəsi yüksəkdir (55-60%) və yeniləşmə əmsalı çox kiçikdir. Ona görə də ixrac yönümlü məhsul istehsalının genişləndirilməsi, inkişaf potensialının yüksəldilməsi məqsədilə bu sahənin investisiya təminatı əsaslı şəkildə yaxşılaşdırılmalıdır. İstehsalın texniki səviyyəsinin aşağı olması rəqabət qabiliyyətli emal məhsullarının istehsalına mənfi təsir göstərir. 2020-ci ildə ölkənin ixracının strukturunda neft-qaz və neft emalı məhsullarının

xüsusi çəkisi 92,9% təşkil etmişdir. İdxalın strukturunda maşınlar, mexanizmlər, elektronika avadanlıqları və onların hissələri 23,6%, yerütsü nəqliyyat vasitələri, üzən vasitələr və nəqliyyata aid qurğular 9,6%, kimya sənaye məhsulları isə 10,6% təşkil etmişdir. Bütün qeyd edilənlər, emal sənayesində istehsal avadanlıqlarının yüksək mənəvi və fizik aşınmasının aradan qaldırılması, məhsulların rəqabət qabiliyyətinin artırılması, yeni obyektlərin yaradılması və ya mövcud istehsalların genişləndirilməsində əsas kapitalla vəsaitlərin yönəldilməsini aktuallaşdırır.

Bu baxımdan Respublika Prezidentinin 6 dekabr 2016-cı il Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə Strateji Yol Xəritəsi” mühüm əhəmiyyətə malikdir [4]. Burada əsas məqsədlər arasında ölkə iqtisadiyyatının qeyri-neft sektoru və rəqabət qabiliyyətinin artırılması və sairə qeyd olunmuşdur. İstehsal sektorları sırasında ağır sənaye və maşınqayırmanın inkişafına xüsusi diqqət yetirilmişdir. “Respublika ağır sənaye və maşınqayırmanın inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsində” sənayenin strukturunun təkmilləşdirilməsi, sektorun potensialının genişləndirilməsi, idxal payının azaldılması və ixrac edilən məhsulların həcmnin artırılması, yerli və xarici investisiyaların cəlb edilməsi, yeni maliyyələşdirmə mexanizmlərinin tətbiqi, innovativ fəaliyyətin dəstəklənməsi və i.a strateji məqsədlər nəzərdə tutulmuşdur [5].

Qeyd etmək lazımdır ki, Strateji Yol Xəritəsinin icrası nəticəsində sənayenin strukturu təkmilləşdirilir, ağır sənaye və maşınqayırma sənaye istehsalının artımının əsas hərəkətverici qüvvəsindən birinə çevriləcəkdir.

Nəticə

Aparılmış təhlil materialları göstərir ki, sənayenin strukturunda mədənçıxarmanın payının azalması fonunda emal sənayesinin xüsusi çəkisi artırılmalıdır. Bu baxımdan Strateji Yol Xəritəsində nəzərdə tutulmuş regionlarda sənayenin inkişafı, innovativlik, iqtisadiyyatın rəqabətqabiliyyətinin və ixracın artırılması mühüm əhəmiyyətə malikdir. Strateji Yol Xəritəsində müxtəlif stimullaşdırıcı mexanizmlər tətbiq edilməsi ilə 2025-ci ilə qədər investisiya üçün daha əlverişli mühitin yaradılmasına nail olunması nəzərdə tutulmuşdur.

Beləliklə, sənayenin strukturunun təkmilləşdirilməsi, sənaye parkları və məhəllələrinin təşkilinin genişləndirilməsi, əsas kapitalla investisiyaların cəlb olunması və innovasiyaların tətbiqinin intensivləşdirilməsi, idxalın əvəz edilməsi ilə sənaye istehsalının səmərəliliyinin artırılmasına imkan verəcəkdir.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Azərbaycanın statistik göstəriciləri, 2020/elektron resurs/:www.stat.gov.az
2. Нефтяные и газовые проекты «Азербайджан»
<https://President.az/pages>view>azerbaijan>contranst>
3. Реформы нефтяном секторе Азербайджана – о потенциале и новых перспективах.
4. Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə Strateji Yol Xəritəsi
<https://president.az>view>
5. <https://Mida.gov.az>documents>PDF>

*Аббасова Нармина
Садыгова Сабина*

РАЗВИТИЕ ПРОМЫШЛЕННОСТИ АЗЕРБАЙДЖАНА В ПЕРИОД НЕЗАВИСИМОСТИ

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены направления развития промышленности после получения независимости страны. Проанализированы факторы влияющие на динамику объема промышленной продукции, определены неиспользованные резервы, определены структура промышленности, тенденции ее изменения, значение промышленных парков и кварталов в развитии ненефтяной промышленности. Проведен анализ влияния по секторам промышленности средств направленных в основной капитал на обновление производства, создание новых объектов и на повышение конкурентоспособности продукции, а также рекомендованы направления на снижение доли импорта и повышению экспорта.

Цель – Проанализировать текущее состояние отрасли в Азербайджане и определить источники ресурсов для обеспечения ее развития.

Методология – в работе использовались методы сравнительного анализа, статистики и логический подход.

Результаты исследования – показано, что важным резервным источником достижения экономического развития является совершенствование структуры промышленности, расширение индустриальных парков и микрорайонов, внедрение инноваций и тем самым повышение эффективности производства.

Ключевые слова: *промышленность, добывающая и перерабатывающая промышленность, промышленные парки и кварталы, основной капитал*

*PhD. Abbasova Narmina Hamid,
PhD. Sadigova Sabina Sabir*

DEVELOPMENT OF AZERBAIJAN INDUSTRY DURING INDEPENDENCE

SUMMARY

In the article, the directions of development of the industry after independence were obtained. Factors affecting the dynamics of production volume of industrial products were analyzed and unused resources were discovered. The structure of the industry, its changing trend, the importance of industrial parks and neighborhoods in the development of the non-oil industry have been determined. The effect of the funds directed to the fixed capital of the industrial sector on the modernization of production, the creation of new facilities and the increase of the competitiveness of products was investigated, the directions of reducing the share of imports and increasing exports were recommended.

The purpose – It consists of the analysis of the current state of the industry in Azerbaijan and the determination of resource sources to ensure its development.

Methodology – the methods of comparative analysis of statistics and logical approach were used in the research work.

The results of the study – It has been shown that an important reserve source for achieving economic development is the improvement of the industrial structure, the expansion of industrial parks and neighborhoods, the introduction of innovations, and thus the increase of production efficiency.

Keywords: *industry, mining and processing, industrial parks and estates, fixed capital*